

A faszobor tárgyszerű anyagisága

A nagyatádi 10. Országos Faszobrászati Kiállításról

1976-ban, jó tíz esztendővel az első nagyatádi országos faszobrászati tárlat megrendezése előtt az egyik legjelentősebb magyar szobrászművész, Ferenczy Béni áttekintette a szobrászati technikákat, és a fafaragáshoz érve, részletesen tárgyalva e szoborkészítő eljárást megjegyezte, hogy a modern korrall ellentétben, amikor már nagyon nehéz jó alapanyagot beszerezni. „A régi fafaragók az egészséges, jó minőségű fát törzsén vették meg, és úgy szárították, hogy a fa magvát... egész hosszában, erre alkalmas fúrókkal kifúrták belőle.” Majd miután megvolt a megfelelő, a száradásból eredő későbbi repedéseket kiküszöbölő alapanyag, eldöntötték, hogy egy darabból vagy építve, több részletből összeillesztetten készítik el az alkotást, amelyet aztán gyakran be is festettek. „Ma a tárgyszerű felfogás idején – jegyezte meg Ferenczy Béni – a szobrászok inkább az anyag saját szépségét érvényesítik: igen sokféle, rendkívül szép tropikus eredetű fa kerül az európai piacra, de kisebb munkákban hazai fáink sajátos szépségei is érvényre jutnak.” De a XX. század szobrászatának e kiváló alkotója felhívta a figyelmet arra is, hogy „A szobor esztétikáját maga az anyag nem adhatja meg. A szobrász az anyag struktúrájának engedve, az anyaggal bajlódva, kevés időt szentelhet a forma elvontabb problémáinak.” (*A képzőművészet iskolája I.* Budapest, 1976, Képzőművészeti Alap, 251–260.) Ugyanebben az évben egy másik kiváló magyar mester, Vilt Tibor is számba vette a szobrászati technikákat, és az új és a hagyományos szobrászati eszközöket tárgyaló, fafajtákat ismertető fejezetet a következő, hűvösen tárgyilagos mondatokkal vezette be: „A fa természet adta anyagunk, melyet évezredek óta az építésben, bútoraink készítésében, a legkülönbözőbb szerkezetek és munkaeszközök anyagaként az ipar és a művészi alakítás területein egyaránt felhasználunk. A legkülönbözőbb feladatok ellátására nagy választék áll rendelkezésünkre, mert a fák mint anyagok gazdagon eltérő tulajdonságokkal bírnak, és korszerű feldolgozásuk sokoldalú alkalmazásukat teszi lehetővé.” (*A képzőművészet iskolája II.* Budapest, 1976, Képzőművészeti Alap, 72.) És ezután vette sorra a tűlevelűeket, a lomblevelűeket és a trópusi fafajtákat, leírva tulajdonságaikat, előnyeiket és hátrányaikat.

A két megközelítésmód – a lírai szépségekre fogékony Ferenczy Bénéi és a pragmatikus Vilt Tiboré – mintha nemcsak a szobrászatról való gondolkodást, hanem magát a szobrászatot is jellemezné: az egyik a tradíciókba ágyazottságról, az anyag és a mesterség szeretetével való áthatottságról, míg a másik a hagyományoktól független vagy függetlenedni vágyó szabad, ridegen célszerű anyagválasztásról és -alakításról tanúskodik. Körbepillantva a 2008 őszen megrendezett nagyatádi 10. Országos Faszobrászati Kiállítás művein – oly sok stílustörekvést, megannyi autonomitásra törekvő kezdeményezést, szuverén alkotói szándékot regisztrálva –, az e két szemlélet által meghatározott alko-

tói magatartás révén körvonalazódó, erőteljes tendenciát jelölhattünk meg: a klasszikus hagyományok és szellemiség eltette, és az azoktól eltávolodott, az új műformákat és kifejezési lehetőségeket kereső-kutató-teremtő alkotások egymástól élesen elkülönülő csoportját.

Nagyatád fontos érdeme, hogy az 1985-ben, az akkor még a Gábor Andor Művelődési Központnak nevezett intézmény által megindított, 2008-ban tizedik fejezetéhez érkezett kiállítás-sorozattal mindennek – mintegy közös nevezőt az anyag-azonossággal biztosítva – országos fórumot alapított. Az 1985-ös tárlat katalógusának bevezetőjében Pogány Gábor művészettörténész szögezte le, hogy „A munkáját 1975-ben kezdő nagyatádi Faszobrászati Alkotótelep a külföldi szobrászok fogadásával és a hazaiak együttműködésével friss vért ömlesztett az egyébként sem megfáradt faszobrászatunkba.” S a tárlatsorozat a kiállítótermi közegben bemutatható művekre fókuszálva az alkotótelep résztvevői mellett szabad bemutatkozási lehetőségeket biztosított – kezdetben két-, majd az ezredforduló után háromévente – a fával foglalkozó alkotóknak. Az első kiállításon olyan kiváló, a XX. századi magyar művészetet meghatározó alkotók vettek részt munkáikkal, mint Bálint Endre, Berczeller Rezső, Martyn Ferenc, Deim Pál és Kő Pál. De 1985-ben bemutatkozott Nagyatádon – amiként szerepelt 2008-ban is – Kaubek Péter, Lóránt Zsuzsa, az akkor még Nagy Gábor Mihályként jegyzett Nagámi, Nikmond Beáta, Orosz Péter, Tihanyi Viktor és Weeber Klára, jelezve, hogy kialakult e kiállítások vissza-visszatérő törzsgárdája, amelynek tagjai mellett mindig jelentkeztek fiatal vagy korábban e körben ismeretlen alkotók. Sokan már nem lehetnek jelen: a nagyatádi kiállító törzsgárdatagok közül már régóta nem szerepelhet új műveivel Varga Géza Ferenc, és a közelmúltban kellett elbúcsúznunk az egyik legjelentősebb faszobrásztól: Tornay Endre Andrától.

A szomorú történések, a hiányok mellett azonban örvendetes jelenségeknek is részesei lehetünk: 2005-ben váratlan megújulásnak, felfrissülésnek lehettünk tanúi, s ez a tendencia a 2008-as tártaton is erőteljesen érezte hatását. Ennek háttérében a nagyatádi művésztelep, valamint a budapesti Magyar Képzőművészeti Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karának együttműködése rejlik: a művésznövendékek nagyatádi kurzusai, majd az e kurzusok által is ösztönzött alkotómunka számos új, a faszobrászat körébe sorolható – korántsem mellékesen: rendszerint új szemléletű – mű megszületésével kamatozott és kamatozik. Az Országos Faszobrászati Kiállításra jelentkezők létszáma ennek eredményeként mintegy megkétszereződött, s a kiállítók száma – amelyet a szigorú zsűri ténykedése alakít véglegessé – meghaladta az ötvenet. Ez a nagy alkotói mezőny hallatlanul változatos műegyüttest vonultatott fel a művésztelep szoborparkjának táji környezetébe harmonikusan illesztett, a közelmúltban emelt új épületben otthonra lelt kiállítótermekben. A változatoság eredőjeként a fafajták üdítő sokfélesége, a megmunkálási lehetőségek és megmunkálásmódok, az alkalmazott technikák sokrétűsége mellett a tömegalakítás és a formateremtés sokágúsága, a faszobor mint művészeti médium által hordozott tartalmak és jelentések, a megtestesítések és kifejezések kimeríthetetlennek tűnő gazdagsága jelölhető meg. A szabadon térbe helyezett és a megszokott befogadói-szemlélői nézőponthoz emelt – általában posztamensre helyezett – körüljárható szobortárgyak, a falra helyezett domborművek, illet-

ve a járószinthez kapcsolódó és az esetenként függesztett plasztikák mellett hagyományos, a szakmai közmegegyezés által kisplasztikaként minősíthető kompozíciókra is lehattünk: egy-egy mesteri portréra, a klasszikusokra hivatkozó alakidézésre. A művek azonban túlnyomórészt – a kisplasztika-meghatározáshoz hasonlóképpen korántsem egzakt és pontos kisszobor-kategóriával jelölt vagy objekttekként minősíthető kompozíciók – öntörvényűen teremtik meg szokatlan téri helyzetüket és ezzel összehangolt különös formarendjüket, rendhagyó – illetve igencsak rendjén való – mű-valóságukat. A tárlat eme gazdagságát mintegy keresztmetszetszerűen reprezentálta az idősebb nemzedék, a középgeneráció és a fiatalok alkotóit is felölelő díjazottak – Orosz Péter, Heritesz Gábor, Gombos Andrea, Dechandt Antal, Gilly Tamás és Plank Antal – műveinek sora.

Nagyatád 2008-as faszobrászati kiállítása pontos láttelepet adott a szobrászati tárgyalkotás jelenkori, meglehetősen szövevényes jelenségvilágáról: a valós tárgyszerűség metódusát alkalmazó és tisztelő, a művészi gondolatot – vagy koncepciót – még mindig valamifajta természetes anyagiság révén realizáló, végső soron az újtó szellemiség ellenére a hagyományokhoz szervesen kapcsolódó, de rendkívül izgalmas, ismeretlen tereumokat és közegeket feltáró szobrászati törekvésekről. Ezért tekinthetünk nagy-nagy várakozásokkal az újabb, az elkövetkező tíz kiállítás majdani megrendezése elé.

Wehner Tibor